

HBO in regio Drechtsteden

Adviesrapport

Marc Vermeulen 7 november 2018

Inhoudsopgave

Opdracht

Samenvatting

1. Aanpak
2. Beschouwing: maatschappelijke opgaven in de Drechtsteden
3. Hoger onderwijs: ontwikkelingen en ambities Hogescholen
4. Do's en Don'ts voor regio Drechtsteden
5. Ambitie en urgentie: nu doen!

De opdracht (start augustus 2018)

“...het onderzoeken van de vraag hoe het hoger onderwijs in de gemeente Dordrecht en in ruimere zin in de regio Drechtsteden versterkt kan worden.”

Achtergrond

- Er is een beperkt HBO-aanbod in de stad en dat zou uitgebreid moeten worden om tegemoet te komen aan de sociale en economische ontwikkelambities van stad en regio.
- Wethouder Peter Heijkoop heeft in de eerste helft van 2018 gesproken met de besturen van een viertal (bekostigde) hogescholen. Daaruit blijkt belangstelling om vestigingen te stichten in de stad, maar ook koudwatervrees i.v.m. mogelijke verdringing en concurrentie.
- Het werd een verstandige tussenstap gevonden om de mogelijkheden van vestiging al dan niet in onderlinge samenwerking verder te onderzoeken en daarbij ook een externe deskundige (i.c. Vermeulen) te betrekken.

Samenvatting

- Behoefte aan hoger opgeleid personeel is duidelijk en duurzaam.
- Investeer in een omgeving waar mensen goed kunnen leren in een werkcontext.
- Zet in de Drechtsteden in op versterking doorlopende leerlijnen MBO-HBO en voor op-scholing tijdens loopbaan.
- Kom met één of meerdere hogescholen tot de vorming van een AD-instituut, verbind dit met DaVinci en met het regionale bedrijfsleven.
- Optimaliseer stagemarkt en creëer ateliers, waarin geleerd en gewerkt wordt. Investeer hiervoor in een in duidelijke regie/matchmaking functie.
- Het totaalpakket stimuleert een innovatiebiothoop van én voor bedrijven/instellingen uit de regio en het MBO/HBO, met een faciliterende rol voor lokale/regionale overheid.
- Zie af van een zelfstandige vestiging van een hogeschool.

1. Opdracht en aanpak

Opdracht

- Op welke wijze kan het HBO-aanbod in Dordrecht en in ruimere zin in de regio Drechtsteden worden versterkt. Er is nu een beperkt HBO-aanbod in de stad en dat zou uitgebreid moeten worden om tegemoet te komen aan de sociale en economische ontwikkelambities van stad en regio.
- Neem daarbij in beschouwing het aanbod van CHE om een vestiging in Dordrecht te starten en onderzoek of dit voorziet in bovengenoemde behoefte.

Proces tot augustus 2018

- Analyses vanuit diverse gremia wijzen op arbeidsmarktknelpunten in regio met name w.b. HBO-niveau. MKB vreest voor braindrain als studenten elders gaan studeren.
- Met name genoemd: werktuigbouw, verpleegkunde, onderwijs (social work mogelijk ook).
- CHE biedt aan vestiging te starten in Dordrecht en daarmee impuls te geven aan ontwikkeling triple helix.
- Wethouder staat hier positief tegenover.
- Andere spelers in het gebied (HS Rotterdam, HS Avans , HS Inholland en HBO Drechtsteden) bestrijden dat komst CHE een oplossing biedt en vrezen verlies aan studenten.
- Discussie opgeschort om eerst te verkennen:
 - Wat probleem in de regio is;
 - Hoe verschillende spelers hier naar kijken;
 - Welke positie zij innemen t.o.v. vestiging CHE.

Aanpak informatiefase (aug – okt 2018)

- Relevante documentatie bestudeerd.
- Gesprekken gevoerd (samen met Paula Ragetlie/gemeente Dordrecht) met bestuurders van hogescholen CHE, INHOLLAND, Rotterdam, Avans en DaVinci/HBO Drechtsteden.
- Gesproken met werkgevers (ASZ, Economic Board).
- Gesproken met ambtenaren en wethouder.
- Aanvullende analyse naar deelname HBO uitgevoerd door IVA Onderwijs.
- Eerste bevindingen besproken op 22-10 met wethouder en ambtelijk.
- Presentatie advies en verkennen draagvlak op 5-11 met bestuurders van de betrokken onderwijsinstellingen (zie boven)

2. Beschouwing

Welke maatschappelijke opgaven zien de HO's voor de regio Drechtsteden?

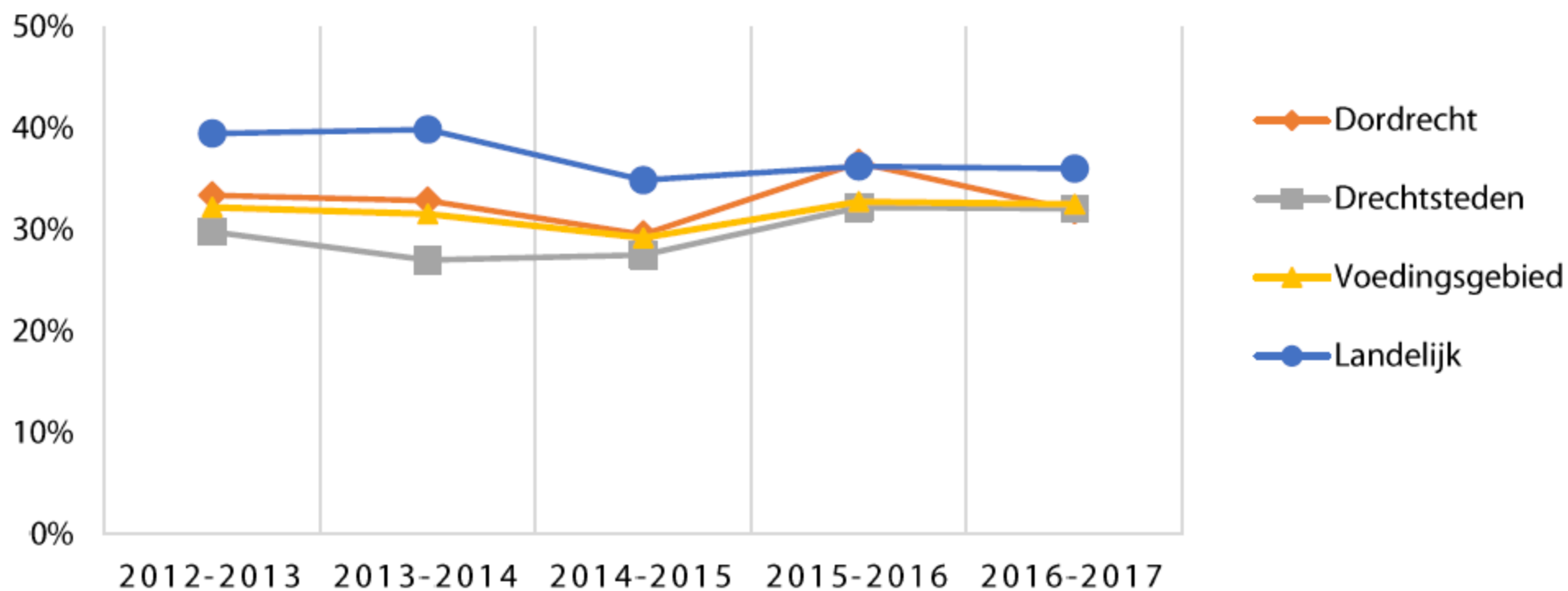
Welke maatschappelijke opgaven zien de gesprekspartners voor de regio Drechtsteden?

1. Mismatch onderwijs/arbeidsmarkt: blijvende behoefte aan gekwalificeerd personeel bij bedrijven in de regio.
2. Mogelijke braindrain: studenten die buiten de regio studeren keren niet terug.
3. Te lage doorstroom naar HBO ivm levensbeschouwelijke afwegingen.
4. Leefbaarheid binnenstad, **jongeren verbinden aan de stad/regio.**

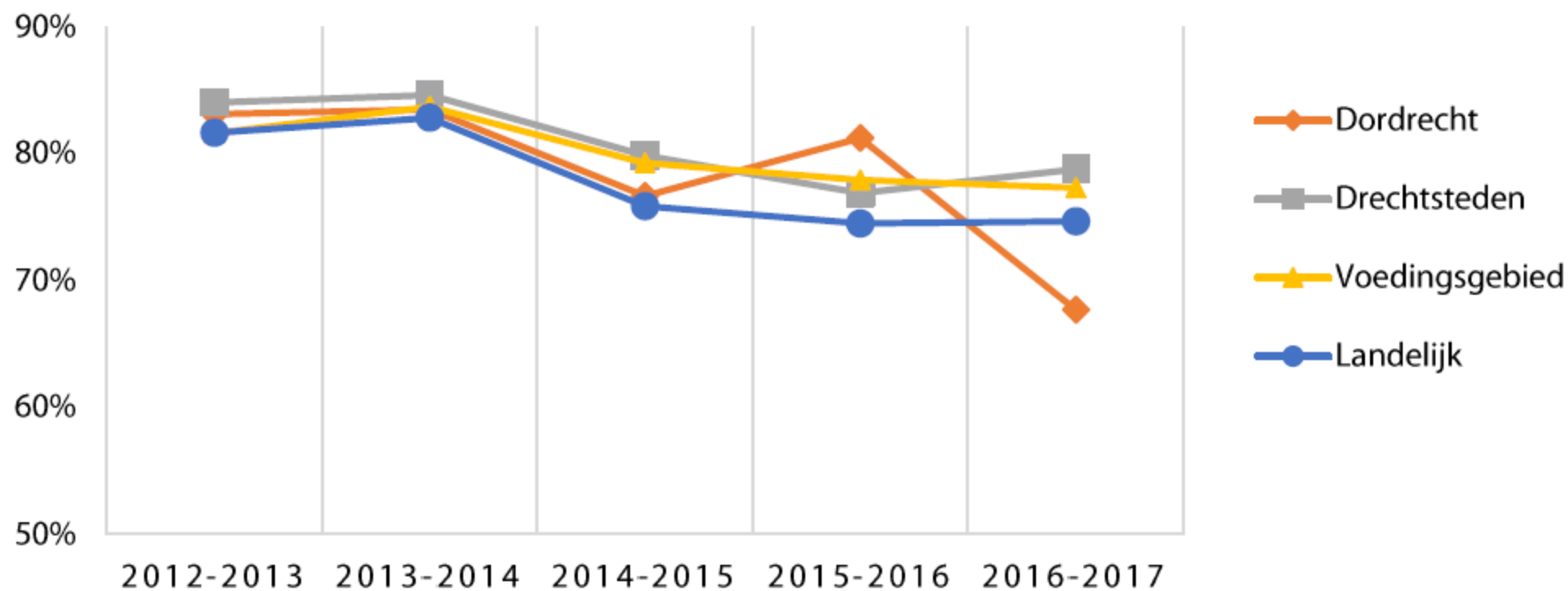
Welke opgaven: beschouwing

1. **Behoefte aan gekwalificeerd personeel** bij bedrijven in de regio: vrij breed, maar in ieder geval in techniek en onderwijs en zorg. Bestaand aanbod in Dordrecht voorziet enigszins in HBO-aanbod in onderwijs, zorg en welzijn.
2. **Mogelijke braindrain**: studenten die buiten de regio studeren keren niet terug, geen harde bewijzen hiervoor. Vraag is of de vestigingsplaats van de opleiding bepaalt of je vertrekt of niet of dat dit bepaald wordt door de steden waar je je stages loopt. Meer indicaties voor laatste dan eerste. Veel studenten wonen thuis, gaan naar opleiding die dichtbij ligt. Wél onder druk van arbeidsmarkt groenpluk vanuit stage naar baan. Dan loopt dit proces dus via de stagemarkt.
3. **Te lage doorstroom naar HBO ivm levensbeschouwelijke afwegingen**: Analyse van DUO data laat zien dat MBO-4 iets minder doorstroomt naar HBO dan landelijk en HAVO/VWO juist iets meer. Er is geen aanwijzing voor volume dat niet aangeboord wordt. Laat onverlet dat ouders en studenten misschien wel een voorkeur kunnen hebben voor een Protestant Christelijke HBO in nabijheid, maar het weerhoudt hen niet van onderwijsdeelname.
4. **Leefbaarheid binnenstad, jongeren verbinden aan de stad/regio**: Het gaat over de vraag of de stad voor jongeren aantrekkelijk genoeg is en blijft. Een vestiging van een hogeschool kan bijdragen, maar dan moet het over een fors volume gaan. Ook huisvesting en bereikbaarheid spelen een rol. Recreatie en culturele voorzieningen zijn ook mogelijk los van een HO instellingen. Overigens: heel veel jongeren wonen nu nog thuis als ze naar HBO gaan, daarom draagt dit onvoldoende bij aan vitaliteit.

Figuur 1: Directe doorstroom mbo niveau 4 naar hbo vanuit Dordrecht, Drechtsteden en het voedingsgebied van Dordrecht.

Figuur 2: Directe doorstroom havo naar hbo vanuit Dordrecht, Drechtsteden en het voedingsgebied van Dordrecht.

Tussenconclusie

- Het gaat niet om een eenvoudige vestigingsplaats discussie
- Onderliggende sociale dynamiek vergt zorgvuldige analyse
- Ga op zoek naar vernieuwende vormen van HO impuls voor de regio

3. Hoger onderwijs: ontwikkelingen en de opgaven/ambities van de HO's zelf

Functies van HBO

- Human capital t.b.v. arbeidsmarkt;
- Emancipatiekanaal voor jongeren, m.n. allochtonen;
- Verzorgende functie binnen stad (extra levendigheid e.d.);
- Kennispoort voor bedrijven/instellingen (o.a. lectoraten);
- Werkgever voor kenniswerkers (docenten).

Dimensies in HBO

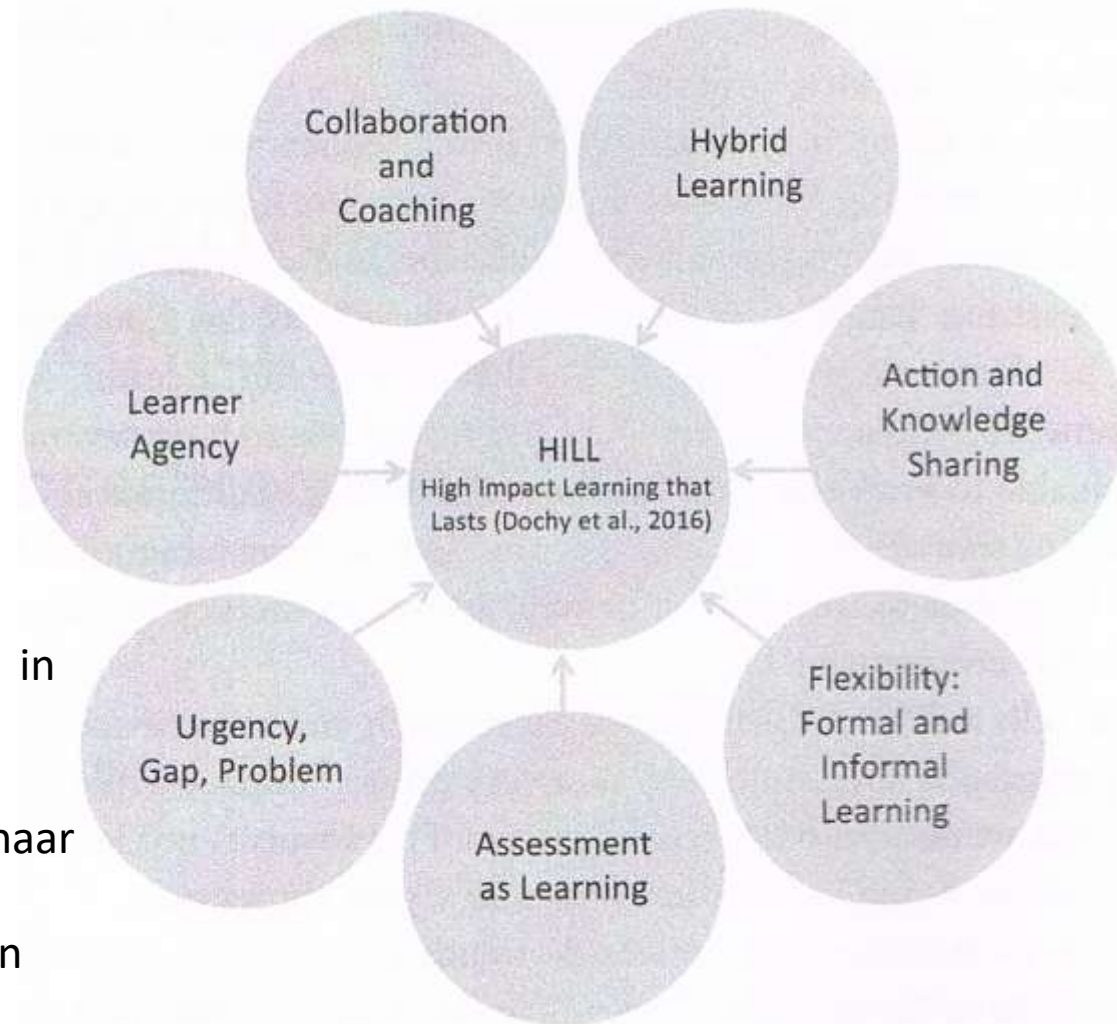
- Hogescholen verschillen op allerlei kenmerken. Globale typering mogelijk op vier dimensies namelijk
 1. Meer georiënteerd op doorstroom vanuit MBO of meer georiënteerd op masterniveaus.
 2. Meer op schools leren of meer op buitenschools leren.
 3. De aandacht die er is voor R&D.
 4. Initieel of ook sterk in leven lang leren.

Ook nog dominante bekostigingsgrondslag en eigen bijdrage versus publieke middelen

NB Het gaat over mate waarin, alle hogescholen doen er wel iets aan maar ze kunnen hun accenten anders leggen.

HILL model voor kwalitatief goed beroepsonderwijs

- Hybrid: integratie van leren en werken
- Action/Sharing: platform voor uitwisseling en co-productie
- Flexible: snel schakelend op nieuwe ontwikkeling
- Assessment: krijgt rol in formele beoordeling (summatief) en/of in feedback (formatief)
- Urgency/GAP: zorgt voor passende koppelingen aansluitend bij leerervaring student; regelt slimme intake en matching. Speurt naar interessante stages
- Learner Agency: ondersteunt student in autonomie, motivatie en eigenaarschap
- Collaboration: bevordert uitwisseling en cross-overs

Leren op de werkplek: aandachtspunten

- Wordt steeds belangrijker als didactisch principe.
- Biedt bedrijven voordeel van advanced recruitment maar ook risico van groenpluk voordat studenten afstuderen.
- Risico van onderbenutting:
 - Bij hoog conjunctuur: is er geen tijd om goed te begeleiden, wordt er te snel productie gevraagd.
 - Bij laag conjunctuur: geen behoefte aan personeel, geen geld voor nascholing e.d.
- Traditionele “stage-bij-bedrijf” is niet meer exclusieve model ivm flexibilisering arbeidsmarkt (zzp, combi-banen etc.).
- “Beroep” als ordenend principe verliest ook terrein.

HBO wordt uitgedaagd

- MBO instroom verliest kwantiteit en kwaliteit: VMBO daalt voortdurend (demografie & avo-isering, weg via MBO naar HBO wordt daarom moeizamer).
- Verdringing op de arbeidsmarkt en probleem van goede leerwerkplek: veel HBO-ers starten op MBO functies (ca. 1/3).
- Beroep als ordeningsprincipe in arbeidsmarkt verliest aan betekenis (zzp, ondernemerschap, flex). Ander type vaardigheden en matching tussen opleiding en baan.

Hogescholen hebben verschillende prioriteiten

- HS Rotterdam wil in triple helix nadrukkelijk de as van hoger onderwijs verder versterken en voelt zich hier ook voor Drechtsteden verantwoordelijk.
- InHolland inhaalslag op kwaliteit is gelukt, behoud van imago en verbetering van kwaliteit.
- Avans grootschaligheid icm kleine communities, accent op Brabant, sterk merk met hoge kwaliteitsscore.
- CHE geworteld zijn in een regio, actieve partner in onderdeel van triple helix, “nestelt” zich in regio. Duidelijke levensbeschouwelijk inslag.
- HS Drechtsteden marktgerichte benadering, inspelen op vragen van klanten, partnerschap in ontwikkeling.

Conclusie: Keuzes passend bij Drechtsteden

- Vier dimensies waarop HBO in Dordrecht moet inspelen
 1. Meer georiënteerd op doorstroom vanuit MBO dan op masterniveaus;
 2. Meer op buitenschools leren;
 3. Belangrijke component praktijk-R&D en makersonderwijs (mn MKB);
 4. Stevige focus op levenlang leren via actief verbinding via alumninetwerken e.d. met initiële opleidingen (ook hier dus doorlopende leerlijnen).

Dimensionering HBO Dordrecht				
MBO	X			Master
Schools			X	Buiten schools
Onderwijs			X	R&D
Initieel			X	LLL

4. Do's en Don'ts voor regio Drechtsteden

Wat niet: een nieuwe hogeschool bouwen

- Volumes zijn niet toereikend voor levensvatbare instelling.
- Dus wordt het herverdelen van bestaande volumes.
- Als CHE echt wil doen wat ze ook in Ede doen (volume/intensiteit) verstoort dat verhouding in Drechtsteden fors met andere hogescholen.
Daarmee dreigt verstoring van triple helix in bredere zin.
- Legitimatie op basis van levensbeschouwing wordt maar zeer beperkt herkend door gesprekspartners (speelt wel in meer orthodoxe kring, Driestar/Hoornbeeck) en komt bijv. in MBO ook niet naar voren als belangrijk thema dat schoolkeuze bepaalt.

Wat wel: Een vitale stad voor jongeren in hoger onderwijs

- Je kunt wel investeren in hoger onderwijs zonder hogeschool te starten.
- Voor initiële fase zaken doen met publieke bekostigde instellingen: die zijn betaalbaar, vallen onder kwaliteitstoezicht en hebben herkenbaar civiel effect.
- Voor post initieel ruimte bieden voor marktwerking , klantgericht, wendbaar, commercieel.
- Ontwikkel een agenda waarbij studenten van uit HO en MBO-top elkaar wel weten te vinden. Interessante workshops, voorstellingen e.d. Matchmaker is de trekker hiervan.
- Zorg voor een geolied stagebeleid in de stad, maak een goed transferpunt waar studenten, werkgevers en opleidingen elkaar makkelijk vinden.
- Maak hiervoor bijv. een open kennisplaats, goede internet verbinden, studenten podium etc. Vgl Brainport of Talentsquare.
- Zet in op huisvesting van studenten dicht bij OV voorzieningen, Rotterdam loopt tegen grenzen aan.

Wat wel: Bouw voort op wat er al is

- Alle partijen geven aan dat er al een aantal bouwstenen liggen voor doorontwikkeling HBO onderwijs voor stad en regio.
- Met name genoemd:
 - InHolland pabo,
 - Hogeschool Rotterdam/Avans verpleegkunde,
 - Leerpark en duurzaamheid fabriek,
 - HBO Drechtsteden,
 - Voorbereiding/uitvoering voor aantal AD trajecten (mn Hs Rotterdam, InHolland en HBO Drechtsteden en DaVinci).
- Regie ontbreekt en (daardoor) ook zicht op wat er al is.
- Bedrijfsleven -> doorontwikkelen van bestaande gremia nodig als partner voor proces, bundel de vragen richting onderwijs, werk samen in promotie van Drechtsteden als stageregio.
- Conclusie: verbeter de bekendheid van het bestaande aanbod op MBO+ niveau in de regio, maak afspraken over ontwikkeling van bekostigd én onbekostigd HBO, bundel en concretiseer de vraag vanuit de werkgevers en bouw bestaande kennishubs uit.

Wat wel: AD instituut voor de Drechtsteden

- Dordrecht kiest voor doorlopende leerlijnen MBO-HBO.
- En voor op-scholing tijdens loopbaan.
- Maak daarvoor AD-instituut, verbind dit met DaVinci.
- Hier is volumegroei mogelijk, verbinden met leven lang leren agenda.
- Bepaal met bedrijfsleven/maatschappelijk veld welk aanbod relevant is.
- Open uitnodiging aan aanbieders (bekostigd en onbekostigd): wie meest geschikte aanbod heeft, sluit aan.
- Maak van AD instituut hét ontmoetingspunt voor de triple helix, door het MatchMaker concept (zie sheet 32) hier een plek in te geven.

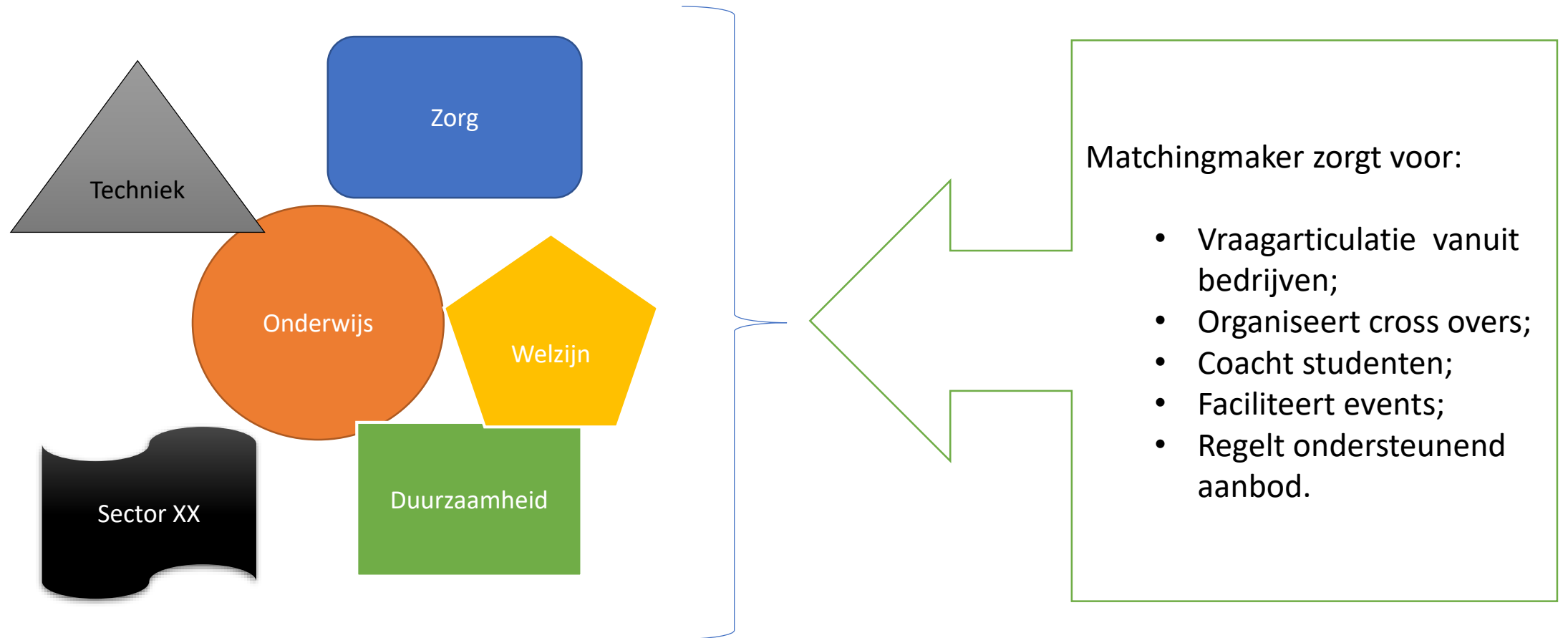
Wat wel: Dordrecht StageStad I

- Leren op werkplek wordt belangrijker zowel initieel als post-initieel.
- Leren op school wordt minder schools/klassikaal (meer projecten, online, zelfwerkzaamheid).
- Adequate stagebegeleiding is lastig:
 - arbeidsintensief voor hogeschool,
 - Voor werkgevers is begeleidingscapaciteit bottleneck,
 - Te veel verschillende modellen,
 - Risico van te veel werken en te weinig leren voor studenten .
- Vorm sectorale entiteiten waarin stagevragen gecombineerd worden.
- Sluit bij vormgeving aan op wat er al is.
- Verbind in backoffice de verschillende entiteiten.
- Vorm kan per sector verschillend zijn, moet passen bij sector.

Wat wel: Dordrecht StageStad II

- Binding met werkgevers loopt meer via stages dan via lesplaats (hogeschool).
- Richt je op studenten uit Drechtsteden -> je kunt om de hoek interessante stages lopen, voor lessen moet je wat verder weg.
- Richt je op instroom van buiten Drechtsteden, StageStad: interessant werk/leer-omgeving:
 - Bij werkgevers met goede begeleiding,
 - In R&D ateliers à la Duurzaamheidsfabriek.
- Investeer in matchingsmechanisme: voor bedrijven die in contact willen komen met jong talent en vice versa: De MatchMaker.
- Ontzorg bedrijven en hogescholen in hun stagebeleid.

Wat wel: Dordrecht StageStad III

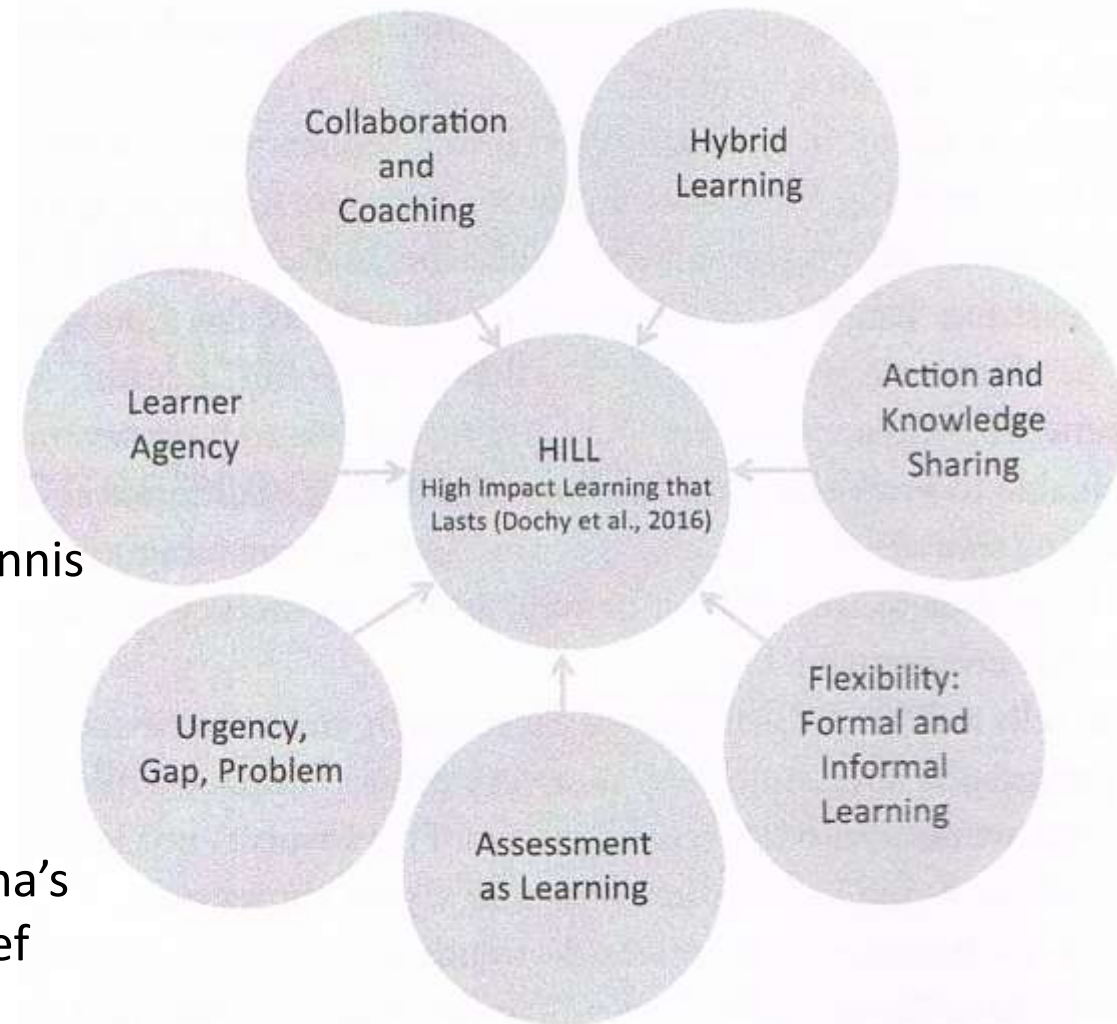

Wat wel: Dordrecht StageStad IV

- Ontwerp eigen vorm van triple helix vanuit human capital agenda (leren/werken, stages, vinden&binden vakmensen, leven lang leren).
- De Matchmaker: de verbinder van intensieve leerervaringen.
- Aansluitend op HILL model (zie volgende sheet)
- HBO's verplichten zich om hun stages via de Matchmaker te laten lopen en worden ontzorgd.
- Bedrijfsleven idem > als je stages serieus neemt schakel je Matchmaker in.
- Gemeente steunt Matchmaker als kennispodium voor de stad.
- Cooperatief model voor governance (gedeeld eigenaarschap) met matchingsfee als inkomstenstroom.

HILL model, Dordrecht doet het:

- Hybride: zowel schools als buitenschools
- Action/Sharing: platform voor aansluiting naar nieuwe kennis & inzichten
- Flexibele koppeling tussen formeel en informeel leren
- Assessment: feedforward: studenten krijgen veel terugkoppeling om daarmee beter te leren
- Urgency/GAP: Aansluitend bij actuele behoeften en thema's
- Learner Agency: student vertoont eigenaarschap, proactief
- Collaboration: interactie en samenwerking

5. Ambitie en urgentie: nu doen!

Ambitie: De Matchmaker is laagdrempelig en bestendig

- Vernieuwend & participatief ontwerp.
- Zorg dat er voortdurende buzz is rondom functies > place to be als het gaat over vakmanschap/professionaliteit.
- Krachtige bestuurlijke input > vanuit HO en vanuit bedrijfsleven (economic board).
- Mogelijk PPS constructie met andere matchers (monsterboard, uitzenders etc.).
- Ontwikkel specifiek aanbod voor ZZP/starters> zie <http://entrepreneurship.mit.edu/>.

Ambitie: Duurzaam, open en toekomstgericht

- Conjunctuurgevoeligheid oplossen in PPS- samenwerking:
 - Hoogconjunctuur: bedrijven worden ontzorgd en houden goede toegang tot R&D, strategische HR ontwikkeling e.d. (komen ze anders niet aan toe, zeker MKB niet).
 - Laagconjunctuur: je blijft talent ontwikkelen en kunt vernieuwingen entameren nodig om weer te gaan groeien.
- Structuurveranderingen arbeidsmarkt (zzp, flexibilisering etc.)
 - Ondernemerschap stimuleren,
 - ZZP ontwikkelingsmogelijkheden bieden,
 - Startups mogelijk maken ,
 - Crossovers, door sectoren en disciplines heen.
- Open systeem aanpak: wie een relevant bijdrage kan leveren aan AD center/MatchMaker is welkom, ongeacht achtergrond.
- Bied voor spelers in MBO/HBO een uitdagend omgeving aan waarin met weinig bureaucratie veel geleerd en ontworpen kan worden
- Dordrecht innovatiebiothoop voor nieuwe vormen beroepsonderwijs in doorlopende lijn MBO-AD-HBO en leven lang leren.

Urgentie: vervolgstappen

- Nu aan de slag gaan, aandacht is nu groot, over 2 of 3 jaar vermoedelijk al weer enige daling in arbeidsmarkt, dan moet je dat al kunnen opvangen.
- Kwartiermaker aanstellen voor matchmaker-functie en AD-instituut, bij voorkeur zwaargewicht uit HO-wereld, met sterke steun vanuit lokale/regionale overheid én regionale werkgevers.
- Gelijk mee beginnen, via bundeling van bestaande initiatieven quick wins ordenen en zichtbaar maken (versterken vd dunne lijnen).
- Snel (fysiek) zichtbaar worden.
- Commitment bedrijfsleven is er nu, langdurig vastleggen.
- Korte termijn consensus in stad/regio over hoofdlijn en ambitie openbaar maken; B&W in the lead.
- Ontwerp business case op zowel euro's als specificaties op toe te voegen publieke waarde (arbeidsmarkt, innovatie, sociale samenhang).
- Specifieke aandacht voor MKB strategisch human capital agenda.

De Matchmaker Yenta

*Matchmaker, matchmaker, make me a
match.*

Find me a find, catch me a catch.

*Matchmaker, matchmaker, look
through your book.*

And make me a perfect match.

Colofon

- Met dank aan
 - *de bestuurders van de hogescholen InHolland, Rotterdam, CHE en Avans en van ROC Davinci*
 - *Sjoerd Vollebregt , Peter van der Meer en Anneke Zanting*
 - *Gemeente Dordrecht: Wethouder Peter Heijkoop, Hans Goossensen en Karin Struijk en Paula Ragetli*voor ieders bijdrage aan de totstandkoming van dit advies.
- De tekst is geheel voor rekening van Marc Vermeulen en mag geciteerd worden uiteraard onder correcte verwijzing naar de auteur.

Meer weten.....

V-square b.v.

Kuiperstraat 1c | 5041 GN | Tilburg
m.+31 653 707700 | e. mvm@v-square.nl

prof.dr. Marc Vermeulen